

*В.В. Хмара
м. Житомир*

ЛЮДИНА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТ В СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ТА ЗАХІДНОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

Дослідження концепту як складної мовної одиниці, його багатогранної та різнопланової структури присвячено праці В.І. Карасик, Г.Г.Слишкін, З.Д. Попова, Й.А. Стернін, І.А. Голубовська, В.Л. Іващенко. Цим пояснюється намагання науковців виявляти нові характерні ознаки концепту. Активне вживання даного терміна в когнітивній лінгвістиці, у парадигмі лінгвістичного концептуалізму, а також у лінгвокультурології пояснюється «необхідністю введення в їхній категорійний апарат когнітивної ланки, якої не вистачає і в зміст якої крім поняття входять асоціативно-образні оцінки й уявлення про нього його продуцентів і користувачів» [4, с. 34].

Так, концепт уособлює собою конструкт культури і мови та має статус культурного, тобто є багатовимірним смисловим утворенням, у якому виділяються ціннісна, образна і поняттєва сторони [3, с. 109]. Концепт визначає когнітивні стереотипи, розкриваючи національний менталітет [2, с. 52]. Культурний концепт відображає уявлення і асоціації етнічної спільноти, що відбивають знання й досвід, національну ментальність, духовну сутність, визначають історико-культурологічний фон і виражають дійсність у системі мовних знаків.

Різноманітність дійсності знаходить відображення у різнотипних концептах: конкретно-чуттєвих образах, розумових картинах, схемах, поняттях, прототипах, фреймах, сценаріях, калейдоскопічних і логічно конструйованих концептах [1, с. 6].

Наше дослідження концепту ЛЮДИНА має на меті дослідити фразеологічний аспект зазначеного концепту в англійській, німецькій, українській та російській мовах. Аналізований концепт належить до універсальних і є присутнім в зазначених культурах. Значущість досліджуваного феномену полягає в тому, що ім'я

людини використовується для створення різноманітних метафоричних переносів та позначення різноманітних сфер людської діяльності. Оскільки, будь який концепт виникає як образ, здатний просуватися по щаблях абстракції, то зі збільшенням рівня абстрактності концепт поступово перетворюється з почуттєвого образу на власно розумовий [3, с. 167]. З іншого боку, він не втрачає своєї образної природи. Оскільки доступ до визначення і опису природи концепту можна отримати тільки через аналіз мовних засобів його репрезентації, ми проводимо аналіз фразеологічних одиниць з власними назвами, тобто антропонімами, що репрезентують концепт СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТ ЛЮДИНА.

Беручи до уваги суб'єктивність та динамічність вмісту структури концепту, доцільним методом його розгляду є польове моделювання. Поле у лінгвістиці створюють слова різних частин мови з метою визначення одного поняття. До того ж у вигляді польової моделі, концепт дає змогу показати семантичне наповнення лексеми, яка актуалізує національний смисл у межах окремої історичної епохи чи зміну наповнення фрагмента мовної картини світу в межах декількох епох [6, с. 25].

Лексико-семантичне та фразеологічне поле як сукупність мовних одиниць, що об'єднані загальністю змісту і які відображають понятійну схожість позначуваних явищ дає можливість дослідити лексеми, що входять до поля ЛЮДИНА [5, с. 83].

У зазначеному полі виділяємо наступні мікрополя *ім'я*, мікрополе *стать* мікрополе *вік*, мікрополе *соціальне стан*, мікрополе *національна та територіальна приналежність*.

Таким чином, аналіз фразеологічного аспекту концепту ЛЮДИНА проведено із залученням поняття лексично-семантичного поля.

До перспективних напрямків дослідження належать: проведення повного аналізу соціального конструкту ЛЮДИНА, що реалізується у фразеології східнослов'янських та західногерманських мовах та укладання словника фразем-репрезентантів концепту ЛЮДИНА.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воркачев С. Г. Концепт как “зонтиковый термин” / С. Г. Воркачев // Язык, сознание, коммуникация. – 2003. – Вып. 24. – С. 5–12.
2. Жайворонок В. В. Проблема концептуальной картины світу та мовного її відображення // Культура народов Причерноморья. – № 32. – 2002. – С. 51 – 53.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: Монография. – М.: Гнозис, 2008. – 374 с.
5. Сабурова Н. А. Структура фразео-семантического поля пространства // Филологические науки. – 2002. – № 2. – С. 81 – 89.
6. Щур Г. С. Теория поля в лингвистике. – М.: Наука, 1974. – 255 с.